

Deel 4

Nadat de zolders, de werkplaats en het woonhuisje waren leeggehaald en alle objecten veilig in depot lagen opgeborgen, groeide de belangstelling naar wat er mogelijk onder de vloeren lag verstoep aan historische voorwerpen. In 1995 hadden we daar nog weinig zicht op, maar het moment kwam steeds dichterbij dat de bodem haar geheimen ging prijsgeven. Peter van Velzen, restauratiearchitect uit Den Hoorn, was door het bestuur gevraagd haar te ondersteunen bij de grote bouwkundige restauratie van De Timmerwerf.

Tijdens een van zijn eerste bezoeken aan de werkplaats had Peter al laten merken dat de historische waarde van de locatie hoog was. 'Jullie hebben na de Domkerk misschien wel het meest monumentale gebouw van heel De Lier in handen', was zijn snelle commentaar. Gezien de belabberde bouwkundige staat van het gebouw, had het bestuur toch wel wat moeite om deze opmerking op waarde te schatten. Peter is gestart met het zuiver inmeten van het gebouw en een beoordeling van de constructie. Daarna heeft hij een compleet restauratieplan opgesteld dat ons in de jaren daarna heel veel voordeel opgeleverd heeft.

Al snel bleek dat de funderingsconstructie van het woonhuis versterkt moest worden door een betonplaat onder het hele gebouw aan te brengen, met uitzondering van de werkplaats. Op voldoende diepte en goed geïsoleerd. Alle ruimtes zouden ongeveer 40 á 50 cm uitgegraven moeten worden, met de schop en een kruiwagen! Bij deze enorme klus kregen we onverwachte hulp van de Lionsclub Westland. Onze voorzitter Cor van der Mark was daar zelf ook lid van en het was hem gelukt om zijn collega Lions voor het Timmerwerf project enthousiast te maken. Vele zaterdagen waren zij aanwezig met een vaste groep doorzetters om alle ruimtes uit te graven.

Maar voordat het graafwerk kon beginnen werden de vloertegels en straatsteentjes verwijderd en opgeslagen. Peter van Velzen had in zijn restauratieplan de keuze gemaakt om de laatst aangebrachte vloerafwerking weer in ere te herstellen en niet terug te gaan naar de vloerafwerking uit oudere periodes. We hadden van deskundigen ook instructies gekregen hoe we het uitgraven op archeologisch verantwoorde wijze konden uitvoeren. Voorzichtig met een platte schop de grond afschrappen en als je iets tegenkomt, dan met een klein troffeltje het voorwerp los peuteren. En zo heeft deze groep mensen de graafklus uitgevoerd. Een echt monnikenwerk.

Maar werd er nog wat gevonden? In de keuken kwamen onder de plavuizen vloer vele honderden scherven van servies- en aardewerk naar boven. Het leek erop of de bewoners van ver voor 1900 een nieuw servies wilden aanschaffen en alle oude meuk op de grond hebben stukgegooid. Er ging een nieuwe plavuizen vloer over heen en opgeruimd stond toen ook al netjes. Al deze stukken zijn nog zorgvuldig bewaard, maar het valt niet mee om uit de veelheid aan scherven één compleet serviesstuk samen te stellen.

In 1997 is de verbouwing van De Bongaard gestart en een van de eerste stappen was het aanleggen van een nieuwe riolering dwars door de poort naar de Hoofdstraat. De firma Spreen heeft dit werk uitgevoerd en bij het graafwerk bleek dat er op ongeveer 80 cm diepte veel restanten van dakleien in de grond lagen. Die komen van nature natuurlijk niet voor in onze bodem, dus dat moesten overblijfselen zijn van het 'Leyen huis', waar Anton en Krijn al eerder over geschreven hadden. In de 16^e eeuw komt dit huis al voor in overzichten van de 'Tiende Penning', een lokale belasting. En daaruit blijkt dat het 'Leyen huis' de meeste belasting moet betalen en het duurste huis van De Lier moet zijn geweest. De meeste woningen in het dorp hadden toen nog stro op het dak, maar als je je een leien dak kon permitteren, moest de eigenaar wel een vermogend man zijn geweest.

Waarschijnlijk zijn deze dakleien bij de verbouwing naar timmerwerkplaats in 1642 verwijderd en als verharding gebruikt op het pad naast de werkplaats. In de eeuwen daarna zijn deze leien langzaam in

de bodem weggezakt en door het steeds maar ophogen van het pad ook volledig uit beeld geraakt. Voor de historici was deze ontdekking echter de bevestiging dat het 'Leyen huis' op deze plek in het dorpscentrum heeft gestaan.

Achter het woonhuis vonden we direct om de hoek de restanten van een gemetselde waterput. De put was inmiddels tot aan de rand gevuld met grond en bijna helemaal begroeid. Anton en Krijn hadden al vaker aangegeven dat hun handen jeukten om de geheimen van deze waterput te ontrafelen. Zij hadden als lid van de werkgroep Oud De Lier al de nodige ervaring opgedaan bij opgravingen op andere plekken in en rondom De Lier, maar de waterput achter het 'Leyen huis' was wel een uitdaging.

Op een zaterdagmorgen hadden Anton en Krijn hun oude kleren en hoge laarzen aangetrokken om de schatten uit de waterput naar boven te halen. Ze waren allebei toch wel wat gespannen. Wie ooit eerder een water- of beerput heeft leeggehaald, zal dat gevoel van spanning wel herkennen. Met behulp van emmers en schepjes werd de put stukje voor stukje geleegd. Maar omdat het grondwater daar vrij hoog stond, liep het water ook makkelijk terug in de put. Anton en Krijn haalden steeds meer zwarte bagger omhoog en zaten inmiddels zelf bijna van top tot teen onder de smurrie. Iets waardevols was er echter nog niet naar boven gekomen.

Op zo'n twee meter diepte stootte Anton onverwachts op iets hards en het duurde een hele tijd voordat hij het object voorzichtig had bloot gegraven. Er stond inmiddels een koppeltje mensen rondom de put met grote belangstelling te kijken welke bodemvondst er opgegraven zou worden. Uiteindelijk kwam er een groot onbekend voorwerp naar boven, en nadat de meeste bagger ervan af was gespoeld, bleek het om een oude naaimachine te gaan. Toevallig liep op datzelfde moment Kees Koene voorbij en bij het zien van deze 'bodemschat' was zijn droge opmerking: 'Joh, heb je die naaimachine weer opgegraven? Die heb ik jaren geleden in de put gegooid omdat ik dat ding graag kwijt wilde.'

Zo groot als de hilariteit bij de omstanders was, zo groot was de teleurstelling bij Anton en Krijn. Een ervaring rijker, maar een illusie armer. Later hebben we er nog vaak hartelijk om moeten lachen.

Jan den Hoed